

Žánr thrilleru je na jevišti vzácností

Rozhovor s režisérem Grzegorzem Kempinkym

Po roce opět zkoušíš v Aréně – těšil ses do Ostravy? A kdybys měl srovnat pocity loni a letos?

„Už mám obhlédnutý terén, takže se cítím bezpečně. Rozdíl je, že tentokrát zkouším text, který dělám poprvé. Báł jsem se, jak bude probíhat komunikace, protože já nepracuji tak, že bych před herce předstupoval s hotovou inscenací v hlavě, ale mám základní představu, kterou dotvářím v úzké spolupráci s nimi na zkouškách. Proto je potřeba se dokázat dobře domluvit. Ale musím říci, že vše funguje perfektně, protože scénický jazyk je tak silný, že i když si třeba nerozumíme jednotlivým slovům, všichni dobře chápeme kontext.“

Bere tě soubor jinak?

„Myslím, že jo. Projevuje se to během pauz. Více rozumím, více se učím, a méně se ostýchám se zeptat na to, co mě zajímá nebo mi není úplně jasné. Jakmile člověk jednou projde nějakou cestou, může ji považovat za známou a lépe se mu po ní jde přistě.“

Ostravu už přeci jen znáš také víc, užíváš si pobyt v ní? Kam rád chodíš?

„Jsem na knedlíkové dietě! Každý den musím mít knedlíky, protože jsem nejel do Česka kvůli tomu, abych jedl čínská nebo francouzská jídla. Užívám si tohle české jídlo, které je podle mě nejlepší na světě. Ale protože mám problémy s váhou, tak si dám jednou denně tenhle skvělý pokrm a pak hladovím. Takže hospody Rada nebo Křižánek, to jsou má oblíbená místa. Moc se mi líbily i prosincové vánoční trhy, můžu říct, že se tady v některých ohledech cítím lépe, než doma.“

Plešatá zpěvačka, kterou jsi zde režíroval v minulé sezóně, se stala jedním z hitů repertoáru – čekal jsi takový úspěch s absurdním dramatem?

„Myslel jsem si, už ze zkušenosti z Polska, kde jsem ji dělal, že by mohla být divácky úspěšná, ale že to bude taková bomba, to ne. Když jsem se byl podívat na představení, tak jsem se nestačil divit, co se tam děje. Vždyť ta inscenace se díky smíchům publika hraje už o patnáct minut déle, než byla její původní, premiérová stopáž. Ale myslím, že moje přítomnost čas od času není na škodu, aby ta věc nepřerostla do neví jakých rozměrů a nestala se bulvární komedií. Tím ale nechci říct, že by se herci nedrželi původní režie, nicméně mnohdy překonat ty mohutné divácké reakce není jednoduché.“

Ted' ale zkoušíš hru úplně jiného žánru - můžeš divákům přiblížit Krajinu meze?

„Je to hra o násilí, speciálně o sexuálním násilí. Jde o tři dívky, které bydlí spolu, dvě jsou v práci, jedna sama doma. A tehdy se objeví chlapík, který se jí pokusí znásilnit. Jak ale vše doopravdy bylo, se diváci dozvídají postupně, protože ve chvíli, kdy se ty zbylé dvě vracejí domů, dotyčný chlápek sedí zavřený v krbu a je vězněm té, kterou chtěl původně napadnout. Původní text jsem zadaptoval tak, aby se celý příběh odhaloval postupně, tak, jak se ho dozvídají a vypovídají o něm postavy na scéně. Přijde mi totiž, že takto je to dramaticky a tudíž divácky mnohem silnější a napínavější, když divák neví víc, než ví postavy. Tak jako v detektivce.“

Proč sis vybral právě tuhle hru?

„Sexuální násilí je mezinárodně aktuálním problémem, přičemž žena je často brána jako ta, které se nevěří nebo je dokonce obviněna z toho, že si vše „zavinila“ sama. Krajiní meze jsou hluboce psychologickou hrou, která se zabývá s tím souvisejícími tématy sociálními, morálními - kdy a zda vůbec je etické, aby se oběť stala katem. Kdy je oprávněné se pomstít? A jak daleko lze zajít v sebeobraně?“

Mastrosimone údajně napsal Krajiní meze inspirován příběhem ženy, která byla znásilněna, ale porota ji neuvěřila a identifikovaného zločince propustila. Ten ji pak vyděsil výhrůžkami tak, že raději volila přestěhování se na opačný konec USA. Mastrosimonovi řekla, že lituje okamžiku, kdy se mohla pomstít a neudělala to.

„Proto je to tak skvěle napsané, proto se to tolik zarývá pod kůži. A i když je násilník potrestán a zavřen do vězení, jednoho dne bude propuštěn, což si oběť moc dobře uvědomuje. A to je také silný dramatický moment.“

Krajiní meze je hra, která jde velice drsně až na dřevě. Jak takovou hru inscenovat, aby diváky nešokovala nebo nepůsobila směšně?

„To je pro mě, jako režiséra, ten hlavní problém. V divadle sex a násilí vždy působí směšně. Hra je dost naturalistická a šokovat na jevišti naturalismem jde ztěžka. Ve filmu, to je jiné, tam se vyrobí speciální efekty, krev, plameny. V divadle divák ví, že má herce dva metry od sebe, a že když mu někdo něco dělá, nedělá mu to doopravdy. Myslím, že se nám podařilo najít divadelní formu, která se od toho naturalismu odklání.“

Hrají se Krajiní meze i v Polsku, které je přeci jen konzervativnější, než ČR?

„V Polsku jsem viděl asi tři inscenace téhle hry. Já sám ji chci dělat už asi dvacet let, protože je pořád aktuální. Ale nikdy jsem nenašel správný soubor pro tenhle text. To, co jsem měl možnost vidět, byly inscenace plné nechutných efektů, u nichž jsem se musel smát. Proto jsme se snažili vybudovat něco, co je silnější a hlubší, než pouhá naturalistická ilustrace textu.“

Myslíš si, že tedy budou diváci šokováni, zaskočení?

„Myslím, že ano. Ale ne ve smyslu vulgarity nebo násilí, ale díky scénické atmosféře, vytvářené světlem, hudbou, která je mnohem působivější, než jakákoliv rekvizita či speciální efekt. Když se byl podívat dramaturg na zkoušce, tak prohlásil, že už se ani nechce dívat dál. A přitom se tam dohromady nic moc strašného neděje... Ale mnohdy obraz, atmosféra je mnohem děsivější, než jakýkoliv konkrétní akt.“

Ve hře se z násilníka stává oběť a naopak. Ty sám ses někdy dostal do takové situace?

„Myslím, že do takové situace se dostal každý. Protože nemusí jít jen o fyzické násilí, ale i o násilí psychické, které je často mnohem zhoubnější. Následky jsou totiž doživotní, na rozdíl od ran, které se časem mohou zahojit. Většina lidí se v životě dostala do krajních situací, a v tu chvíli začínají fungovat archaické kódy, jak se zachovat, abychom přežili – uteč nebo boj. A o tom je ta hra – co v lidech tyto krajiní meze vyvolávají, jak daleko jsme schopni a ochotni zajít a jaký je na to pohled společnosti.“

Co jsou pro tebe krajiní meze, kam bys v životě nikdy nezašel?

„Na to nemám odpověď. Protože až krajní situace by teprve ukázala. Můžeme se o tom tady hypoteticky bavit, ale myslím si, že většina lidí by byla schopna udělat v krajní situaci cokoli. A člověk se pak o sobě dozví víc, než věděl ještě před chvílí. Sám sebe jsem už několikrát překvapil, jak jsem se v určité extrémní situaci zachoval. Tehdy jsem přestal myslet, zapnul se mi autopilot, který konal za mě a udělal vše, co bylo potřeba.“

Ta hra je i o pomstě. Myslíš, že pomstít se přináší úlevu?

„Těžko říct obecně, protože každý jednotlivý případ má svou spirálu vývoje. Jestli někomu pomsta pomůže, to je otázka. Já sám zastáncem pomsty nejsem, podle mě je důležitější hledání spravedlnosti. To je třeba záležitost trestu smrti. Pomůže někomu biblické oko za oko, zub za zub? Vráť život zabitému, když popraví jeho vraha?“

Proč by diváci měli Krajní meze vidět?

„Z mnoha důvodů. Zaprvé je to thriller, což je žánr, který je v divadle málokdy k vidění. Hra nabízí skvělé herecké výkony, a herci Arény, která na hereckých výkonech staví především, se tady dostávají do opravdových hereckých výšin. A i pro mě, když to beru z pozice diváka, je skvělé vidět tak fantastické herce. Krajní meze jsou hrou s obrovským diváckým potenciálem, přestože nejde o komedii. Naopak, téma hry je hluboce znepokojující.“

Ptala se Alice Taussiková